

Pracovný list ku kapitole: **Situácia na arbitrážnom území**

Dokument č. 1:

Zápisnica

napísaná dňa 26. novembra 1938 vo Veľkom Kýre vo veci obojstrannej výmeny štátnych príslušníkov.

Prítomní sú:

Podplukovník Václav Jarolímek, československý styčný dôstojník,

Podplukovník Teodor Bochésa, maďarským kráľovským hov. poverený styčný dôstojník,

Major Jozef Turanec, československý styčný dôstojník,

Jozef Náčin, okresný náčelník, zástupca seredského okresu,

Dr. Viktor Čerepan, zástupca nitrianskeho okresného úradu.

I. Dočasné riešenie židovskej otázky:

Komisia ushoduje sa na tom, že

a./ až do ďalšieho usporiadania československé úrady len tých Židov prevezmú, ktorí bezosporu listinou, a síce platným pasom, osvedčením štátneho občianstva a domovským listom osvedčujú, že sú slovenskí štátni príslušníci. Osvedčenia o štátnom občianstve, počítajúc od dňa vystavenia nemôžu byť staršími desať rokov. V prípadnej spornej osobnosti aj iné osvedčenie s podobenkou sa ukáže k dokázaniu osobnej totožnosti. Slovenskí štátni občania budú prevzatí vo Veľkom Kýre, vlastne prechodnej stanici.

b./ českí a moravskí štátni príslušníci budú na základe podmienok pod bodom a/ predaní v Čeklísi.

c./ štátni občania príslušníci do zeme Podkarpatskoruskej budú predaní na mieste oboma vrchnosťami stanovenom, na základe podmienok uvedených v bode a./ na osobitne ustálenom mieste na hranici maďarsko-podkarpatoruskej.

2./ Všetci kresťanskí a iní československí maďarskí štátni príslušníci na základe tých istých podmienok a mieste budú predaní, vlastne prevzatí, ako sa v bode 1./ a 2./ dohodlo. Pri ustálení štátneho občianstva smerodatná je domovská príslušnosť posledných desať rokov.

3./ V bode 1./2./3./ uvedené ujednania aj pre maďarské úrady platia, a len za tých istých podmienok prevezmú pod bodom 1./2./3./ uvedených štátnych príslušníkov.

4./ Predávanie a prevzatie bude prevádzané po predbežnom oznámení na miestach pod bodom 1./2./3./ uvedených každý týždeň v utorok a piatok ráno od 09.00 až do 24 hodiny.

5./ Tieto dohodnutia medzi poverencami oboch strán len vtedy vstúpia do života, keď to na vedomie vezmú vrchnosti oboch strán a to schvália.

6./ Do schválenia vzájomná výmena, odovzdanie a prevzatie označených štátnych občanov predbežne prestáva.

7./ Poverenci oboch strán na tom sa shodujú, že odovzdanie na hraniciach, jakýchkolvek osôb a štátnych príslušníkov nezákonnou cestou prevádzané zastavia.

Táto zápisnica po prečítaní bola podpísaná.

Dátum ako hore.

Podpisy:

pplk. Teodor Bochésa, v. r.

plk. pech. Václav Jarolímek, v. r. Jozef Náčin, v. r.

mjr. Jozef Turanec, v. r. Dr. Viktor Čerepeš, v. r.

za správnosť prekladu: plk. del. J. Varhaník, v. r.

Nitra, 26. november 1938.

Schvaľuje sa s dodatkom, že za každého štátneho občana Česko-Slovenskej republiky odovzdaný bude Maďarsku z našej strany štátny občan maďarský (t. j. rovnaké počty osôb).

V Bratislave dňa 1. decembra 1938.

Za krajinského prezidenta:

Dokument č. 2:

Slovutný Okresný úrad!

Židia prevzatí štát. orgánmi z maďar. pohraničného pomedzia umiestnení sú v žid. nemocnici v Nitre, Irecká cesta čis. 1.

Podpísané náboženské obce predostierajú úctivú žiadosť: ráčte k židovskej nemocnici z dôvodu verejného poriadku prideliť bezplatnú stráž štátnej polície.

Prehlasujeme, že sme ochotní k polepšeniu stravovania tuto službu konajúcich orgánov prispievať mesačným obnosom do Kč 1000-, ačkoľvek i tento obnos je pre nás veľmi ťažké uhradiť, keďže vydržovanie v nemocnici umiestnených ľudí je výlučne našim bremenom, my však na to v našom rozpočte úhrady nemáme a preto jediná možnosť uhradenia je sbieranie dobrovoľných príspevkov od našich členov. Je preto naša žiadosť plne odôvodnená a prosím, aby jej bolo s urýchlenným vyhovené v plnej účte.

Židovská kongresná náboženská obec v Nitre

Židovská aut. orthodoxná náboženská obec v Nitre

Dokument č. 3:

8. december 1938, Rišňovce

Zápisnica.

Som slovenskej národnosti, nebol som legionárom. Býval som v obci Bátorove Kesy (dnes Bátorove Kosihy - doplnené L. Deák), kolónia Miklósháza (Mikulášov sad - preklad L. Deák), okres Parkán (dnes Štúrovo - doplnené L. Deák), kde som mal hospodárstvo vo výmere 50 k. j., 707 siah pozemkov. Tieto pozemky som kúpil od firmy Kesská hospodárska účastinárska spoločnosť v Ružomberku, a to 1 k. j. za 4500 Kč. Dom som si postavil sám pomocou úveru od Zemskej banky v Bratislave. Som ženatý a živím 7-člennú rodinu.

Dňa 10. 11. 1938 pri prevádzaní prehliadky v mojom dvore maďarskými četníkmi za pomoci vojakov som im vydal pušku aj revolver, a tak nerobili voči mne nijaké násilie. Ale môjho suseda Michala B. pri prehliadke bezdôvodne stýrali, lebo sa dožadovali guľometov. Trikrát ho uderili, až padol. Keď sme to videli, robili sme všetko, čo nám rozkázali. Aj voči mne vystúpili hrubo a s vyhrážkami. Dňa 15. 11. 1938 prišiel do môjho domu maďarský četník a vyzval ma, aby som išiel hneď s ním k autu. Keď som sa chcel obliecť a vziať si niečo na jedlo, zlomyseľne tresol so mnou do gánku, až som sa uderil. Musel som neobutý nastúpiť do auta a tam sa obúvať. Potom ma s celou rodinou zaviezli do Parkánu a tam sme 8 dní boli uväznení (internovaní) v kasárňach. Počas internovania so mnou ani s rodinou inak nezaobchádzali zle s tou výhradou, že sme 3 dni nedostali jesť a ležali sme na holej dlážke.

Keď som z Parkáne prišiel domov, zbadal som, že mi boli odcudzené sliepky, vajcia a rôzne potraviny. Dňa 1. 12. 1938, keď sme sa chytali na vystaňovanie, jeden vojak mi násilne a verejne ukradol z vačku veľkú guľatú elektrickú lampu. Mlieko, sliepky, niekedy aj bravý museli sme dať vojsku bez náhrady. Dňa 2. 12. 1938 o 3. hodine nás odvážali smerom na Levice k čs. hraniciam. Mohli sme si vziať so sebou jeden voz a pár koní. Na voz som smel dať len nutné bytové zariadenie a potraviny. Stroje sme výlučne nesmeli odvážať. Tak nám prečítali maďarskí četníci 1. 12. 1938.

Keď sme odchádzali z četníckej stanice z Bátorovej Kesy, každej rodine dali listinu o vyhostovaní, ktorú vydalo vojenské veliteľstvo v Parkáni pod. č. 2320-38 zo dňa 29. 11. 1938.

V nej - ako sme sa presvedčili - bolo napísané, že si môžeme odvieť všetok živý aj mŕtvy inventár. Keďže nás už naspäť nepustili, museli sme odísť s časťou zariadenia. V dôsledku tam zostali: 12 kusov hovädzieho dobytku, 2 kone, 8 ošípaných a asi 100 kusov hydiny. Okrem toho väčšie množstvo obilia, kukurica, zemiaky, repa, slama a hospodárske, strojné a ručné zariadenie. Podobne aj celé bytové zariadenie.

K tomu udávam, že štátny cestár Jozef. B., bytom v Bátorových Kesách, 16. 12. 1938 bol v Parkáni uväznený osobitne vo vojenskej väznici, a to za to, že bol členom Slovenskej ligy. Po menovanom sme pátrali, ale zostal nezvestný. Nevieme, čo sa s ním stalo. Predpokladáme, že mu niečo vykonali. Viac udať neviem.

Podpísané a prečítané.
D. a h.

Svedok
Vlastnoručný podpis:

Strážmajster V. Drábek, v. r.

Pavel M., v. r.

Otázky a úlohy:

Prečítajte si dobové dokumenty a pokúste sa odpovedať na otázky:

1. Na akom princípe mala prebiehať výmena osôb inej národnosti medzi Slovenskom a Maďarskom?
2. Aké hľadisko sa stalo rozhodujúcim pre prijatie, respektíve neprijatie občana na územie štátu?
3. Ako sa postavila vládna moc k financovaniu ubytovania a stravovania osôb židovského pôvodu, ktoré boli vyhostené z územia prislúchajúcemu Maďarsku po Viedenskej arbitráži?
4. Kto spravoval územie pripadnuté v rámci Viedenskej arbitráže k Maďarsku?
5. Vedeli by ste vysvetliť, v rámci akej akcie sa Pavel M. dostal v medzivojnovom období do kolónie Miklósháza? Prečo túto akciu štát vykonal?
6. Čo ovplyvňovalo vzťahy medzi pôvodným obyvateľstvom v južných okresoch dnešného Slovenska a kolonistami v medzivojnovom období? Mohol mať tento vzťah nejaké dôsledky aj na obdobie po realizácii rozhodnutí Viedenskej arbitráže?
7. Čo bola *Slovenská liga*, ktorej členom bol aj cestár Jozef B.?